

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**ŽIDÉ V ČECHÁCH A NA MORAVĚ
OD 1. ŘÍJNA 1938 DO 21. ČEVNA 1939**

Markéta Metlická

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval (a) samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni 2013

.....
Markéta Metlická

Poděkování

Děkuji svému vedoucí bakalářské práce PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

OBSAH	4
ÚVOD	5
1 DRUHÁ REPUBLIKA	7
1.1 VZNIK DRUHÉ REPUBLIKY	8
1.2 STRANICKÝ SYSTÉM DRUHÉ REPUBLIKY	9
1.2.1 <i>Národní strana práce</i>	10
1.2.1.1 Program Národní strany práce	10
1.3 STRANA NÁRODNÍ JEDNOTY	10
1.3.1.1 Program Strany národní jednoty	12
2 ORGANIZACE DRUHÉ REPUBLIKY	12
2.1 ORGANIZACE VLAJKA	12
2.1.1 <i>Vlajka za druhé republiky</i>	13
2.1.2 <i>Vlajka v počátcích protektorátu Čechy a Morava</i>	14
3 ANTISEMITISMUS ZA DRUHÉ REPUBLIKY	15
3.1 JAZYKOVÝ PURISMUS	15
3.2 POJETÍ NÁRODA ZA DRUHÉ REPUBLIKY	15
3.3 STUPŇOVÁNÍ ANTISEMITISMU	16
3.4 VLAJKAŘSKÉ AKTIVITY A BUDOVNÍ GHETTA.....	17
3.5 POSTOJ BERANOVY SKUPINY K ŽIDOVSKÉ OTÁZCE.....	18
3.6 ROZDĚLENÍ ŽIDŮ	19
3.6.1 <i>Židovští přistěhovalci</i>	20
3.6.2 <i>Češi Židé</i>	20
4 KŘIŠŤÁLOVÁ NOC V SUDETECH	22
4.1 TISK O KŘIŠŤÁLOVÉ NOCI	24
5 KONEC DRUHÉ REPUBLIKY	24
5.1 SITUACE NA SLOVENSKU	25
5.2 SITUACE V ČECHÁCH	26
6 VZNIK PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA	27
6.1 NÁRODNÍ SOURUČENSTVÍ.....	28
6.2 ŽIDÉ V PROTEKTORÁTU	28
6.2.1 <i>Ústředna pro židovské vystěhovalectví</i>	30
6.2.2 <i>Nařízení říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939</i>	30
6.3 KOMPARACE VÝVOJE RASOVĚ MOTIVOVANÝCH PERZEKUČNÍCH OPATŘENÍ V PROTEKTORÁTU A NA SLOVENSKU	31
7 ZÁVĚR	34
8 SUMMARY	35
9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	36
<i>Odborná literatura:</i>	36
<i>Internetové odkazy:</i>	37
10 SEZNAM OBRÁZKŮ	38
11 SEZNAM PŘÍLOH	38

Úvod

Téma bakalářské práce „Židé v Čechách a na Moravě od 1. října 1938 do 21. června 1939“ jsem si vybrala z toho důvodu, že holocaust je téma stále velice aktuální. Bylo o něm napsáno bezpočet knih, a stává se častým námětem pro psaní odborných publikací a článků. Myslím si, že je velice důležité vědět, co mu předcházelo a jaká byla situace v českých zemích před tím, než vznikl samotný Protektorát Čechy a Morava. Téma druhé republiky jsem si tedy vybrala proto, že chci čtenáře seznámit se situací židů, kteří v této době žili na českém území.

Časové ohraničení mé práce je vymezeno od vzniku druhé republiky, která vznikla 1. října 1938 do 21. června 1939, kdy bylo vydáno Nařízení říšského protektora o židovském majetku. Období druhé republiky a následná okupace českých zemí nacistickými vojsky v březnu roku 1939, patří nesporně mezi těžká a složitá období židovských dějin. Po dvaceti letech liberálně demokratické první republiky přišlo chmurné období antisemitského režimu

Když vznikla Československá republika a byla v roce 1918 prohlášena za národní stát, byla to demokratická země. V roce 1920 byla první v Evropě, která uznala národnostní práva židovské menšiny. Židé v ní hráli velice důležitou roli a cítili se ve svém společenském prostředí plnoprávními občany. Jejich historie však skončila holocaustem a ti, kdo přežili, jsou roztroušeni po celém židovském světě. Mnoho z nich si vybuodovalo nový život v Izraeli.

Ve své práci, v první kapitole, bych se ráda věnovala vzniku druhé republiky a následně nastínila její politické spektrum a stranický systém. Jedná se o Národní stranu práce a o Stranu národní jednoty. Tedy o jediné dvě strany, které v této době působily.

Následující kapitola s názvem „Organizace druhé republiky“ se bude zabývat politickým hnutím Vlajka. Toto hnutí dnešním lidem mnoho neříká, přijde mi však velice důležité se této organizaci v práci věnovat, jelikož právě ona měla na svědomí mnoho útoků namířených proti židům a vyznačovala se šířením antisemitských a fašistických letáků. Ve druhé republice jí sice byla zastavena činnost, ale přešla do ilegality a ve svých útocích pokračovala.

Třetí kapitola se zabývá samotným antisemitismem za druhé republiky. Zabývá se především jeho stupňováním a jeho různými formami. Ať už šířením antisemitských letáků, či šířením článků kriminalizující židovskou rasu nebo vznikem ghetta. Dále bych se zde chtěla věnovat rozdělení židů. Chtěla bych vysvětlit rozdíl mezi židy, kteří k nám emigrovali a mezi těmi, kteří v českých zemích žili již po generace.

Čtvrtá kapitola se bude věnovat Křišťálové noci v Sudetech. Bude se zabývat pogromem, který se odehrál v noci z 9. na 10. listopadu roku 1938. Její průběh v pohraničí byl velice podobný průběhu v Německu. Jejimi vykonavateli se stali především příslušníci nacistických organizací, jako byli Sturmabteilung (SA), Hitlerjugend, či gestapo.

V posledních kapitolách se chci věnovat konci druhé republiky, objasnit situaci na Slovensku i v Čechách a následně se věnovat vzniku protektorátu. Vysvětlím pojmy, jako jsou Ústředna pro židovské vystěhovalectví, či Národní souručenství. V neposlední řadě bych se zabývala Nařízením říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939.

Cíle své absolventské práce spatřuji především ve zpřehlednění a shrnutí životních podmínek pro židy v druhé republice a v počátcích protektorátu. Dalším cílem bude snaha vysvětlit vzrůstající antisemitismus, který se v průběhu vývoje stupňoval a najít příčinu vzniku nenávisť vůči židům v zemi, která pro ně dříve byla domovem.

Situace židů v Československu a následně v protektorátu Čechy a Morava je pro mne velice poutavým tématem. Židovské téma se často objevuje v knižním i filmovém zpracování. Informace o tomto tématu zveřejňuje Institut Terežínské aktivity, který vydává ročenky s názvem Terežínské studie a dokumenty. Dalším zdrojem informací je Židovské muzeum v Praze. To vydává sborníky z přednášek z cyklu Vzdělávacího a kulturního centra. Spolu s Institutem Terežínské aktivity provozuje webový portál www.holocaust.cz, který je velice bohatým zdrojem informací a snaží se nedat zapomenout na jednu z nejtragičtějších kapitol lidstva.

1 Druhá republika

Tato republika měla velice krátkého trvání. Označujeme tak období, které trvalo od 1. října 1938 do 14. března 1939. Oficiální název této republiky zněl Česko-Slovenská republika.

Mnichovský diktát měl velice tragické důsledky a roku 1938 vyvolal v české veřejnosti šok. Německému obyvatelstvu bylo odstoupeno pohraniční území. Hitler dosáhl svého cíle a tímto krokem se mu otevřela cesta k realizaci jeho expanzivních plánů. Nové hranice druhé republiky vzbudily u českých občanů obavy z budoucnosti, a vše to vedlo k hluboké politické krizi uvnitř státu. Tato krize ovšem měla celosvětový dosah. Zhroutila se poversailleská Evropa a národy opět stály tváří tvář nové hrozbě. Mnoho českých měst se stalo přes noc hraničními. Třetí říše získala 29 000 km². Polsko obsadilo dvě třetiny českého Těšínska a území na Spiši i Oravě (celkem 1000 km²). Maďarsko získalo jižní Slovensko a jih Podkarpatské Rusi (12 000 km²).¹ Tímto verdiktem přišlo Československo i o jednu třetinu obyvatel.

Hlavní vedení v politice představovala složka Beranovo republikánské strany. Velice významné místo, ministra zahraničí, obsadil F. Chvalkovský.² Na Slovensku byla jmenována autonomní vláda v čele s J. Tisem a v Čechách abdikuje E. Beneš na svou funkci prezidenta dne 5. října 1938. Následně pak 22. října E. Beneš emigruje do Anglie. Mnoho lidí od tohoto odstoupení očekávalo zmírnění protičeskoslovenských nároků německého agresora. Hledali se viníci mnichovské katastrofy a podle fašistického tisku jimi byli právě Beneš a Židé.

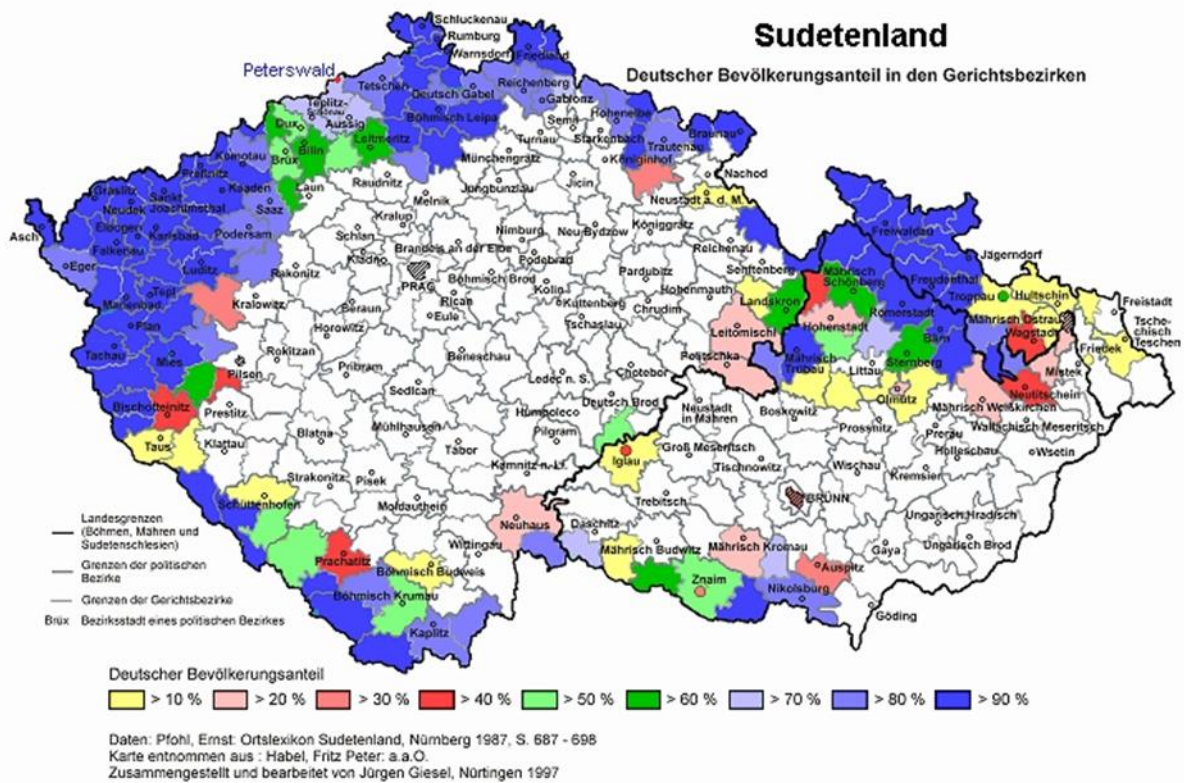
Pár dní na to, 20. října byla rozpuštěna Komunistická strana, jelikož komunisté jako celek byli bráni jako nespolehlivý a neupřímný partner. 24. prosince 1938 byla činnost KSČ zakázána a do čela politického života se dostala konzervativní pravice. Dochází tedy ke zjednodušení stranického systému. Vedle Strany národní jednoty vznikla Národní strana práce, která byla pokračovatelkou sociální demokracie.

Po abdikaci E. Beneše se prezidentem stává dr. Emil Hácha. Tato volba byla demokratickými činiteli pokládána za velice šťastnou. Tento prezident si získal sympatie

¹ Rataj, J.: *O autoritativní národní stát*, vydavatelství Karolinum, Praha 1: 1997, s. 11.

² Dr. František Chvalkovský byl politik a diplomat první československé republiky a ministr zahraničí druhé republiky. Po delší advokátní praxi se stal roku 1918 osobním tajemníkem A. Švehly. V r. 1927 byl jmenován vyslancem v Berlíně a nakonec v Římě. Po 15. březnu působil v Berlíně jako vyslanec Protektorátu Čechy a Morava. Zahynul koncem války 25. 2. 1945 při náletu na Berlín.

republikánů, národních demokratů, sociálních demokratů a nově vzniklé Strany národní jednoty. Byl uznáván i na Slovensku a své sympatie mu projevil i E. Beneš ve svém gratulačním projevu.³

Obr. 1 Mapa Sudet s určením podílu německého obyvatelstva dle jednotlivých okresů [30]

1.1 Vznik druhé republiky

Důvody vzniku druhé republiky jsou jednoznačně vnějšího charakteru, ačkoli se Československá republika do jisté míry podílela na Evropské politice. Změnu československých hranic a i samotný politický systém státu můžeme připisovat Mnichovskému diktátu a kapitulaci československých politických elit.

Po kapitulaci se již německé požadavky vůči Československu nedaly dále ignorovat, takže se jim muselo vyhovět. Tato nutnost byla dána skutečností, že Německo odmítlo garantovat nové hranice a neustále vznášelo nové územní požadavky. Československo bylo zbaveno jakékoliv reálné možnosti obrany. I to území, které Československu zůstalo, bylo neustále pod nátlakem ze strany svých sousedů a navíc bylo zmítáno řadou problémů vnitřního charakteru. Jednalo se jednak o problémy s fungováním průmyslové výroby, obchodu, dopravy atd., které vznikly v přímém důsledku obsazení

³ Pasák, T.: *Pod ochranou říše*, vydavatelství Práh, Praha 8: 1998, s. 13.

částí státu nepřitelem, ale taktéž i o těžko řešitelné problémy s přílivem obyvatelstva z obsazených území. V českém případě se nejednalo jen o Čechy z území takzvaných Sudet, ale i o německé a židovské emigranty z Třetí říše a české úředníky ze Slovenska a částečně i z Podkarpatské Rusi. Nutnost podřídit se nové politické situace musel nakonec uznat i sám Eduard Beneš, který to uznal v rozhlasovém projevu (5. 10. 1939) a následně rezignoval ze své funkce prezidenta.

1.2 Stranický systém druhé republiky

V novém stranickém systému se projevil nástup autoritativního režimu. Dochází k jeho zjednodušení. Vznikla Strana národní jednoty. Jejich představitelem byl Rudolf Beran⁴. Nejvýznamnější roli zde hráli lidé, kteří působili dříve v rámci pravicového křídla agrárníků. Tato strana sdružovala všechny nelevicové strany. Druhou důležitou stranou byla Národní strana práce. Ta byla opoziční stranou Straně národní jednoty. Antonín Hampl se stal jejím předsedou.

Toto období je velice důležité právě z toho důvodu, že chronologicky navazuje na demokratickou periodu První republiky a přechází k totalitnímu systému Protektorátu Čechy a Morava. Pro politické zařazení režimu za druhé republiky se nejvíce hodí termín autoritativní režim. Pro lepší pochopení můžeme použít charakteristiku španělského politologa Juana Josého Linze. Ten o autoritativních režimech říká, že jsou to politické systémy s limitovaným pluralismem, bez vybroušené ideologie, zato s typickou mentalitou, bez extenzivní či intenzivní politické mobilizace, ve kterých vůdce či výjimečně malá skupina uplatňuje moc v rámci špatně definovaných, avšak predikovatelných hranic.⁵

K odstranění druhorepublikového autoritativního režimu dochází v březnu 1939 odtržením Slovenska a vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava, který je již příkladem režimu totalitního.

⁴ Rudolf Beran byl československý ministerský předseda. Po přijetí Mnichova se stal v druhé republice jedním z nejvýznamnějších představitelů země a podílel se na volbě Emila Háchy prezidentem. Od 1. prosince 1938 se stal předsedou česko-slovenské vlády. V roce 1939 byl vystředán Aloisem Eliášem a během války udržovala kontakty s českým odbojem

⁵ Balík S., Kubát T.: *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*, vydavatelství Dokořán, Praha: 2012, s. 50.

1.2.1 Národní strana práce

V kritických chvílích byl demokratický systém („jehož byla stranická pluralita výrazem) málo efektivní. Reforma stranického systému vycházela z toho, že pluralitní model, který byl do této chvíle zaveden, bude nahrazen soustavou dvou stran.

S nabídkou sloučení některých stran vystoupili komunisté, kterým bylo jasné, že v budoucnu budou zakázáni.⁶ Bylo ovšem nutné urychleně dokončit práce související s vytvořením nové strany. Byla vytvořena komise v čele s A. Hamplem⁷, která připravovala programový manifest a název strany. Jejím jádrem se stali dosavadní sociální demokraté a její druhou složku představovala část vedení národních socialistů, kteří z různých důvodů nesouhlasili se vstupem do národní jednoty. Další relativně autonomní složkou této strany bylo Národní hnutí pracující mládež.

1.2.1.1 Program Národní strany práce

V programu, který byl Národní stranou práce přijat, byly vytyčeny tyto cíle: dosažení sociální spravedlnosti, hmotného blahobytu a mravní povznesení pracujícího lidu v rámci národního dobra. Strana chtěla vytvořit právní stát a sociální spravedlnost - tím zajistit i rozvoj národa.⁸ Tento program nebyl radikální. Pojetí demokracie této strany se blížilo režimu první republiky (více, než tomu bylo u národní jednoty). Dochází tedy k tomu, že se strana stala terčem útoků, které vyvolávala opozice. Národní jednota pomocí tisku vyjadřuje potřebu zrušit druhou stranu jako nefunkční. Argumentuje tím, že NSP odporuje autoritativní demokracii apod.

1.3 Strana národní jednoty

Tato strana vznikla 22. listopadu roku 1938 a jejím předsedou byl Rudolf Beran. Proces vytváření této strany byl složitější. Jejimi členy se měly stát všechny tehdejší politické strany (kromě sociální demokracie, KSČ a druhé části národních socialistů). Byly to především významné politické strany, jejichž představitelé spojovali různé rekonstrukce politických plánů,

Obr. 2 Rudolf Beran [31]

⁶ Mates., P.: Mezi Mnichovem a Berlínem, vydala Masarykova univerzita, Brno: 1992, s. 65.

⁷ Antonín Hampl byl československý politik a odborový předák. V první republice zastával poslanecký úřad v Národním shromáždění a později se stal vůdcem Československé sociálně demokratické strany dělnické. V druhé republice se stává předsedou Národní strany práce. V odboji působí jako zprostředkovatel mezi 2. odbojem a vládou Aloise Eliášem.

⁸ Mates., P.: Mezi Mnichovem a Berlínem, vydala Masarykova univerzita, Brno: 1992, s. 67.

představy i osobní ambice. Základem pro Rudolfa Berana měla být státní idea a stát měl vycházet z autoritativní demokracie.

Ustálení SNJ ovšem probíhala pomalu a s četnými komplikacemi. Projevovaly se zde konflikty mezi proudy. Ty byly spojený s demokratickými tradicemi první republiky, které se snažili zachovat. Objevují se zde snahy o zavedení totalitního režimu. Byly vidět četné rozdíly mezi stranami, které SNJ tvořily.⁹

V rámci této politické strany existovaly i jiné organizace jako byla Národní jednota žen či Mladá Národní jednota, jejichž obsah programu se příliš nelišil od východisek SNJ. Ti národ pojímali též v rasovém smyslu a vyvozovali nutnost vyloučit židy z politického života.

Obr. 3 Členský průkaz Strany národní jednoty pro rok 1939 [32]

⁹ Mates., P.: Mezi Mnichovem a Berlínem, vydala Masarykova univerzita, Brno: 1992, s. 75.

1.3.1.1 Program Strany národní jednoty

Program SNJ mimo jiné počítal i s úplným zrušením Národní strany práce. Tím by se SNJ stala jediným politickým subjektem v zemi. Plán počítal též s transformováním republiky na autoritativní stát s protižidovským zaměřením. Příkladem nám může být článek č. 2. v programu, kde se vymezuje národ jako společenství krve, jazyka, kultury, práce, tradic aj. Z takového národa byli výslovně vyloučeni židé, jejichž postavení měl upravovat zvláštní zákon. Ti neměli mít účast na státní a veřejné správě a neměli nijak ovlivňovat kulturu národa.¹⁰

Druhá republika byla na nátlak nacistického Německa nucena přijmout i některé protižidovské zákony. Příkladem nám může být např. numerus clausus pro Židy v určitých profesích. V některých lukrativních profesích jich bylo opravdu mnoho. Množství jejich perzekuce však nikdy nedosahovalo takové úrovně jako později v Protektorátu Čechy a Morava. Vysoké židovské vystěhovalectví nelze, dle mého názoru, spojovat s politikou druhé republiky, ale spíše se hrozbou okupace nacistickým Německem, která byla po celou druhou republiku aktuální hrozbou, a která se nakonec opravdu vyplnila

2 Organizace druhé republiky

Jednou z nejdůležitějších organizací bylo politické hnutí Vlajka. Její příslušníci v období protektorátu byli později pokládáni za nejhorší druh kolaborantů.

2.1 Organizace Vlajka

Vlajka bylo malé československé nacionalistické a z části i fašistické hnutí. Vydávalo i stejnojmenný časopis. Funkcionářem tohoto mládežnického hnutí byl Jan Rys-Rozsévač, vlastním jménem Josef Rozsévač. Ten v ní působil od roku 1936 (tedy 6 let od jejího založení roku 1930) a jelikož byla Vlajka za druhé republiky ilegální organizace, začal používat pseudonym Jan Rys (byl popraven 27. června 1946 v Praze na Pankráci, společně se svými kolegy z hnutí Vlajka Josefem Burdou a Jaroslavem Čermákem). Jejím nominálním předsedou byl Jindřich Streibl.

Organizace Vlajka neměla přílišnou kontinuitu s protiněmeckou prvorepublikovou Vlajkou. Prováděla protižidovské násilí, ale její činnost byla, stejně jako činnost Komunistické strany Československa, zakázána.

¹⁰ Mates., P.: Mezi Mnichovem a Berlínem, vydala Masarykova univerzita, Brno: 1992, s. 76.

2.1.1 Vlajka za druhé republiky

V druhé republice byl zredukován nejen počet politických stran, ale byla i zastavena činnost komunistické strany a Vlajky. Tak se stalo ke dni 11. listopadu 1938. Ta se ovšem nerozpustila úplně. Pouze přešla do ilegality a vytvořila skupinu kolem Jana Ryse. Mezi tyto politické radikály, který zůstaly v tomto uskupení patřili hrabě J. Thun-Hohenstein, Edmund Freyburg st. a Edmund Freyburg ml. (jedná se o otce a syna), L. Wiesner, V. Košak, O. Polívka, A. Čížek a další. Tito muži se rozhodli dál působit a dali si název Vlajka-Maffie Nového Československa. Byli přesvědčeni, že současný režim se zásadně neliší od režimu starého.¹¹

Nominálním vedoucí této organizace byl J. Streibl, ale fakticky tuto organizaci vedl sám Jan Rys. Jejich cílem byla výroba a distribuce ilegálních protivládních letáků. Bojové skupiny organizovaly teroristické útoky. Tyto útoky byly namířeny především proti Židům.

Hlavní náplň této Vlajky se vyznačovala šířením antisemitských a fašistických letáků, teroristickými útoky na židovské objekty a přípravou k převzetí moci. Obsah vlajkařských letáků je zřejmý už dle úvodních hesel: „Ženy, pozor na Židy“, „Nezapomeňte, Žid je nebezpečný“, „Kupujte jen české výrobky v ryze českých obchodech“, „Pamatujte na budoucnost svých dětí“, „Dobytek do chléva a Židé do Ghetta“, „Odbenešit“, „Židé jsou kletba národů“ apod. Tato organizace také spáchala několik bombových atentátů proti židovským objektům – nespokojili se pouze s výrobou letáků. Cílem jejich bomb byly synagogy, židovské domy, kavárny, hřbitovy. Tyto antisemitistické akce postihly mnoho měst, jako byly Příbram, Kroměříž, Brno, Plzeň a mnoho dalších. Nevyhnula se jim ani samotná Praha. Často byli zranění samotní teroristé, jelikož neuměli řádně zacházet s výbušným materiálem. Důležitá vlajkařská buňka se nacházela v samotné Plzni – vedoucí jí dělal Antonín Havelka, velice zarytý antisemita. Plzeň a její okolí byla vůbec důležitým místem pro tuto organizaci. Příkladem nám může být to, že z odtrženého území v Kozolupech u Plzně, vysílala vlajkařská pobočka vídeňské radiostanice Pravda vítězí.¹²

Velkým zlomem pro Maffii byl 27. únor. V tento den po dvou explozích byli zatčeni jedni ze členů organizace, včetně Jana Ryse. Po tomto zatčení se činnost Maffie relativně uklidnila. Veřejnost Vlajku chápala jako kolaboranty, kteří kritizovali pozdější

¹¹ Nakonečný, M.: Vlajka, nakladatelství Chvojkovo, Praha: 2001, s 88.

¹² Nakonečný, M.: Vlajka, nakladatelství Chvojkovo, Praha: 2001, s 89.

protektorátní vládu za její umírněnost a vyzývali k těsnějšímu spojení s nacisty, tisk proto proces označoval za líčení s "nejhnusnějšími zrádci českého národa".

Zatčení nejsilnějších členů Maffie vedlo k jejímu oslabení. Avšak její činnost přesto nekončí. Dále pokračovaly pumové útoky, dále se tiskly a především rozšiřovali protivládní letáky. Většina útoků byla nadále zaměřena proti židovskému obyvatelstvu. Dokonce v této době vznikají i jiné fašistické organizace.

Naprostá většina řadových vlajkařů a i funkcionářů Vlajky o tomto terorismu nic nevěděla. Ovšem tento terorismus se stal předznamenáním surového protižidovského terorismu v období Protektorátu Čechy a Morava. V něm sice už převážně nepřicházely ke slovu výbušniny, ale docházelo k fyzické agresi proti jednotlivcům a i proti malým skupinám.¹³

2.1.2 Vlajka v počátcích protektorátu Čechy a Morava

V této době Vlajka sympatizovala s nacistickým antisemitismem, ale zároveň byla protiněmecká. Jan Rys věřil, že Hitlerem slíbená autonomie bude dodržena. V tomto bodě se Rys projevil jako velice důvěřivý a naivní. Chtěl, aby si Češi získali v Evropě dobré postavení mezi árijskými národy. Vyžadovali rovnoprávnost Čechů s Němci. Z pohledu Německa nebylo Vlajce příliš důvěřováno. Věděli, že je to v podstatě nacionalistická organizace.

Po okupaci se vlajkařská základna mění. Dosavadní vedoucí Jindřich Streibl odstoupuje a na jeho místo přichází Jan Rys. Tato událost se stala 28. dubna roku 1939. Dále sem přicházejí lidé, kteří chtějí nové sociální postavení, které je závislé na vítězství Německa. K Vlajce se přidávají takové živly, jakými byli desperáti a agresori. Mění se forma antisemitismu. Zatímco v druhé republice se jednalo především o útoky verbální, v protektorátu tyto útoky přechází na fyzické. Často se jich dopouštěli lidé s nejrůznějšími psychickými komplexi.¹⁴

¹³ Nakonečný, M.: Vlajka, nakladatelství Chvojko, Praha: 2001, s 99.

¹⁴ Přepis z audionahrávky přednášky univerzitního profesora PhDr. Milana Nakonečného, Csc., konané 15. 12. 2001 v Praze v rámci III. ročníku Zimní univerzity Vlastenecké Fronty.

3 Antisemitismus za druhé republiky

Druhá republika nadřadila pojmy, jako jsou národ a nacionalismus, nad všechny ostatní ideové základy druhé republiky. Po pádu rakousko-uherské monarchie byla prý česká národní čistota v důsledku pronikání cizích živlů ohrožena jako nikdy před tím. Tato republika zamítla principy svobody a rovnosti mezi lidmi a otevřela duchovní a právní vědomí společnosti teoriím o občanské nerovnoprávnosti podle rasového, elitářského či monarchistického klíče.

3.1 Jazykový purismus

Jazykový purismus zasáhl veřejné prostory, vyvolal hnutí za důsledné počestění příjmení Čechů. Mladá národní jednota požadovala, aby česká rodová jména byla chráněna zákonem, aby z národa mohl být vyloučen cizorodý element.¹⁵ Došlo tedy k tomu, že za měsíc od Mnichova se pražské vývěsní štíty pyšnily názvy a jmény obsahujícími co možná největší počet háčků a měkkých souhlásek. Tento jazykový pogrom se týkal především anglického a francouzského jazyka. Vymizely například letité názvy, jako jsou Apollo, Alfa, Metro, Broadway atd.

3.2 Pojetí národa za druhé republiky

Jestliže dříve pojetí národa jako společenství krve a pojetí národního státu jako rasového státu uplatňovaly pouze některé fašistické skupiny, nyní idea rasového národa zasáhla většinu českých a protidemokratických pravicových proudů. Za hlavní element českého národního rozkladu a slabosti byli vyhlášeni židé, bez ohledu na to, zda šlo o sionisty, židovskou emigraci, či „české židy“ ze Svazu Čechů-židů. Jelikož v listopadu 1938 vládní politické spektrum přešlo bez výjimky na rasové pojetí národa, byli židé ještě před přijetím protizidovských zákonných norem vyloučeni z české společnosti. Nerozhodovalo již vědomí jedince o jeho národním citění, ani výsledky jeho třeba i letité práce pro národ v hospodářství, kultuře, armádě a odboji. Platil zde pouze mýtus biologického společenství krve. Vládnoucí Strana národní jednoty se snažila o co největší základnu. Prohlašovala, že jejími členy mohou být všichni občané bez rozdílu stavu, povolání, majetku, ideologie a dokonce i náboženství. Toto prohlašovala ještě 20. listopadu, avšak o týden později již byla zveřejněna zpráva, že z náborové akce jsou vyloučeni židé. Pokud se stalo, že i přes toto vyloučení se některý z židů ucházel o

¹⁵ Ideový řád Mladé národní jednoty, in Z druhé republiky, II., Praha 1993, s. 377.

členství, byla jeho žádost odkládána, nevyřízena. Ostatně rasový princip byl obsažen i v programovém prohlášení Strany národní jednoty (dále jen SNJ). O dost výrazněji byl formulován v programu její mládežnické odnože – Mladé národní jednoty (dále jen MNJ). Ti tvrdili, že národ je útvar přirozený, daný krví, jazykem a půdou k němuž nelze přistoupit pouhým projevem vůle. Židé pro ně byli národ zvláštní, který i když mluví některým slovanským jazykem, nepatří k jejich národu.

Proti řešení „židovské otázky“ na rasovém podkladě vystupovala například Rašínova Národní myšlenka. Ta chtěla, aby prověřkové komise posuzovali u všech spoluobčanů židovského původu českou národní věrnost. Jedině v kladném případě mohli být tito občané znovu prohlášeni za Čechy.

Antisemitská propaganda provládního a fašistického tisku ovšem podepřela vyloučení židů z českého života pomocí štvanic. Univerzitní profesor Josef Drachovský dokazoval, že rasové mísení má za následek nežádoucí národní státní nivelizaci a náboženskou toleranci. Vítězství svobody a demokracie v českém národě prý vedlo i k nepřirozenému rasovému uvolnění.

Antisemitismus integrálních katolíků (tzv. semitismus) čerpal především z ideových náboženských kořenů. Čeští integrální katolíci dokonce chtěli „ve stopách Cyrila a Metoděje“ společně s nacisty podniknout velkou křesťanskou misi na slovanský Východ pro „odsemitštění slovanských Árijců“. Vedle těchto katolíků se antisemitskými výpady nejvíce hemžily tiskoviny Stříbrného. Ten byl dokonce také vybrán, aby reprezentoval Česko-Slovensko v mezinárodním antisemitském čísle berlínského listu 12Uhr-Blatt. Příspěvek, který napsal a zveřejnil pod názvem, který mluví sám za se - „Naše nová cesta – bez Židů!“.

3.3 Stupňování antisemitismu

Židé s německými antifašistickými emigranty svou přítomností kazili i plány Beranovy vlády, která se snažila o dobrý poměr s Německem. Dalším olejem do doutnajícího antisemitismu druhé republiky byly popisy „rozhodného“ postupu sousedního Německa proti židům v období pogromů křišťálové noci 9. Listopadu 1938. Znamé jsou například titulky, jimiž oplýval tisk SNJ: Židé v Berlíně nesmějí mít auta! Židé nesmějí do

biografu, divadla, na koncerty, na výstavy, do lázní! Židovský obchod mizí z německého života! Německo nemá místa pro Židy! Židovský majetek pod státním dozorem! Atd.¹⁶

K tomuto všemu se ještě často psaly články kriminalizující židovskou rasu. Židé měli být prý nejrafinovanějšími kapesními zloději, pasáky, obchodníky s pornografií či vůdci tlup pro prodej omamných drog. Výborných výsledků měli také dosahovat jako učitelé dětí v oboru krádeží. Dalším argumentem, který se často používal, bylo, že židé mají bytostný odpor k poctivé fyzické práci. Toto vše samozřejmě vyústilo k tomu, že začal každý uvažovat, jak vyřešit „židovskou otázku“ v Česko-Slovenské republice. V prvních měsících roku 1939 se již očekával soupis židů, jejich vyřazení z politiky, státních služeb, školství, tisku, filmu a rozhlasu, z nemocnic a nemocenských pokladen. Státní občanství židů mělo být přezkoumáno a popřípadě zrušeno. Židovský majetek bude vystaven přísné kontrole, včetně způsobu jeho nabytí, - „židovská otázka“ bude řešena přísnou segregací Čechů od židů. Židovské děti samozřejmě nebudou chodit mezi Čechy do školy, ale bude jim vybudována vlastní škola v ghettu, kde se mohou vzdělávat.

3.4 Vlajkařské aktivity a budování ghetta

Toto všechno vedlo k tomu, že se povolila stavidla pogromům a teroristickým akcím, který byly zaměřeny samozřejmě proti židům. Mezi hlavní aktéry pouličních a kavárenských kraválů patřila Vlajkařská spodina a nacionální zlatá mládež. Ti své výtržnosti prováděli ve stále větší míře. Od nalepování nálepek na neárijské obchody: „Pozor, Žid!“, či Židovská křivonoska!“ dospěly až k pokusům kladení výbušnin do synagog. Příkladem mohou být synagoga v Plzni, Praze či Hradci Králové. V této bouři se často angažovala i MNJ (Mladá národní jednota). Její členové veřejně fotografovali každého árijce, který vstoupil do židovského obchodu. Tak tomu bylo například v Hradci Králové.

Dalším, tvrdším postupem bylo budování ghetta. Nejprve se vše řešilo teoreticky, později se to uvedlo i do praxe. Byl to mnohem závažnější postup vládního politického spektra, které podpořilo myšlenku zvláštního statutu pro židovské spoluobčany. Právní postihy měli výrazně omezit plnoprávní postavení čs. občanů židovského původu v hospodářství, zaměstnání, kultuře a veřejném životě a donutit je tak k vystěhování z Česko-Slovenska za podmínek ekonomicky pro ně nevýhodných. Program Brázdy si např. kladl za cíl dosáhnout vysídlení všech židů, kteří se na území Česko-Slovenska

¹⁶ Např. Nedělní list, 4. 12. 1938, č. 336, Večer, 7. 12. 1938, č. 355.

usadili po roce 1914. Projekt vysídlení všech židů, kteří se do českých zemí nastěhovali po 26. červenci 1917, předeslal i Ideový řád MNJ. „O Židy ať se stará svět“. To vyhlášoval na schůzích MNJ Josef Talacko.¹⁷

3.5 Postoj Beranovy skupiny k židovské otázce

Druhorepublikové návrhy, diskriminačního protižidovského zákonodárství, čerpaly z nacistického práva. České právníky a lékaře zaujal především říšský lékařský zákon z 13. prosince 1935 (nepřipouštěl židy k vykonávání lékařské či právní profese přes kvótu, která odpovídala poměru počtu židů k počtu nežidovského obyvatelstva). Bylo uvedeno, že příslušná kvóta židů v Čechách činí 1,5 %, avšak z advokátů je 5% židů a z lékařů 34%. Tak došlo k tomu, že 13. ledna 1939 byli židovští právníci vyloučeni z Jednoty československých advokátů. Limit účasti židů v jednotlivých povoláních požadovali i ostatní. Mladá národní jednota chtěla, aby židé spolu s cikány byli vyloučeni z branné povinnosti. Místo ní měla být na ně uvalena zvláštní pracovní povinnost. Základy k pozdějšímu protektorátnímu vládnímu nařízení ze 4. července 1939 položil program Brázdy. Ten požadoval, aby se židé nemohli účastnit politického života a nesměli být činní v „nežidovské žurnalistice“, umění, vědě, aby nebyla narušena „mravní a myšlenková čistota národa“. Integrovaní katolíci chtěli omezit kvótu nebo úplně odstranit židy z veřejných a státních služeb, tisku, studia na vysokých školách, ze svobodných povolání, živnostenského a jiného podnikání. Nejdůležitější ovšem bylo, aby státní zaměstnanec nebyl židem.

Druhorepublikoví ekonomové se radovali nad odžidovštěním českého průmyslu: „Omezení našeho státu na oblast skoro výhradně česko-slovensko-rusínskou r. 1938 přineslo našemu průmyslu značnou národní očistu... Ve zmenšeném státu zbylo jen málo podniků německých, hojně sice židovských, jež se však namnoze odějí českou formou, nebo vůbec přejdou v české, a zvláště v česko-bankovní ruce. Tak např. chemický koncern SOLO přešel do vedení Živnobanky, v české ruce přešlo již několik soukenických továren v Brně. Počešťující vývoj v průmyslu bude pokračovati. Bude ovšem nutno starati se o to, aby židovské firmy, jež mohou nadále existovati v zabraném území, nastěhovaly se do zmenšené druhé republiky a nezakládaly v ní podniky.“¹⁸

¹⁷ J. Talacko, Večer, 3. 1. 1939, č. 2. Česká veřejnost byla vyzývána k bojkotu židovských obchodů.

¹⁸ Matoušek. K.: *Hospodářský zeměpis druhé republiky*. Praha: Nákladem Česko-slovenské grafické, 1939, s. 126.

Beranova skupina ovšem s radikálním přijetím antisemitského zákonodárství otálela. Obávala se odvetných kroků ze strany západních demokracií. Stále totiž očekávala jakoukoli hospodářskou pomoc a jistou mezinárodní podporu. Právě proto programové prohlášení Strany národní jednoty z 18. listopadu slibovalo pouze rychlé řešení židovské emigrace. V rozhlasovém vystoupení z 3. prosince Rudolf Beran prohlašuje, že počet židovského obyvatelstva je malý a jeho vliv v zemědělství, bankách a průmyslu je nevelký. Ovšem připouští zde, že i přesto je nutné židovskou otázku řešit. Jeho výstupy ovšem nebyly fašisty, ale ani konzervativní pravici přijaty. Vytýkali Beranovi, že se uchází o anglickou půjčku, která, jak se domnívali, byla zatížena politickými podmínkami bránícími úplné fašizaci české vnitřní politiky a zavedení rasového zákonodárství. Proto 10. ledna roku 1939 vytvořila Beranova vláda dvě subkomise pro židovskou otázku. V tzv. hospodářské komisi působili L. K. Feierabend, dr. V. Šádek, dr. J. Kalfus a v tzv. právní působili dr. O. Fischer a dr. J. Havelka. V této době také vláda rozhodla o první etapě vystěhování převážně židovských emigrantů z Česko-Slovenska. Podle pramenů se před 15. březnem 1939 vystěhovalo za druhé republiky z českých zemí asi 20 000 až 27 000 židů.¹⁹

V lednu tedy dochází k tomu, že vláda projednává omezující opatření ve vztahu ke státním zaměstnancům židovského původu. Starší ročníky měly být bezodkladně penzionovány, střední dány na dovolenou a mladší přeloženy na místa, kde nepřijdou do styku se stranami. Vládní taktikou bylo i to, že před jejich propuštěním z činné služby měl být proveden pokus o jejich dobrovolný odchod. Do březnové okupace tedy Česko-Slovensko dosáhlo vysokého stupně propracování návrhů čs. antisemitského zákonodárství.

3.6 Rozdělení Židů

V roce 1930 žilo na Československém území celkem 117 551 osob židovského náboženství. Z toho žilo 27 073 osob v pohraničí, které bylo v říjnu 1938 přiděleno Německu. Musíme brát v potaz, že někteří lidé se nehlásili k židovskému náboženství. Ale i na tyto obyvatele se vztahovaly Norimberské zákony. Můžeme tedy konstatovat, že

¹⁹ Rothkirchenová, L.: *Na křižovatce kultur: Historie československých Židů*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 114.

v roce 1930 bylo na našem území 131 000 židů, z čehož 30 350 žilo v pohraničí. S prvními říjnovými dny, však nabrala přesun židů z pohraničí na obrátkách.²⁰

3.6.1 Židovští přistěhovalci

Nacisté se dostali k moci v Německu roku 1933. Kdy zvítězil Hitler ve volbách. Velice brzy po té byla přistěhovalecká politika Československa liberální. Jediné problémy na hranicích měli polští židé a komunisté. Emigrovat do Československa nebylo nijak složité, ale vydobýt si zde své místo už ano, jelikož právní řád neznal slovo azyl. Každý cizinec si po dvou měsících musel dát žádost o povolení k pobytu.²¹ Ovšem již už roku 1936 začala být přistěhovalecká politika přísnější. Armáda mohla zakazovat v nově vzniklém pohraničním pásmu pobyt všem cizincům. A to také začala uplatňovat. Mnoho uprchlíků²² začala vracet zpět. Velkou vlnu přistěhovalců vyvolala také křišťálová noc. Od května 1938 do křišťálové noci utekli z pohraničí téměř všichni židovští obyvatelé. O jejich počtu máme poměrně přesné statistiky, jelikož 13. října 1938 bylo zavedeno povinné policejní hlášení uprchlíků. K 1. červenci 1939 máme číslo 193 097 uprchlých osob a od listopadu 1938 byly zavedeny sčítací archy, kde jsou zapsané i důvody opuštění domovů.²³

3.6.2 Češi Židé

Češi židé se museli, i když nedobrovolně postavit a především přijmout nastalou situaci. Proti těmto antisemitským náladám, které se začali ve státě, který byl dříve vůči židům přátelský, objevovat, vystupovaly židovské tiskoviny. Ty proklamovaly zakořeněnost českých židů v českém národu. Poukazovali na to, že židé sdíleli bolesti plynoucí ze světové války a také sdíleli odhodlanost společného boje pro budoucnost státu. Často bylo připomínáno idylické soužití židů a Čechů za první republiky, pomoc Čechům ve vypjatých situacích, obětavost židovských mecenášů, činitelů a podnikatelů. Musíme ale zmínit, že na druhou stranu emigraci německých židů a německy mluvících sionistů českožidovské hnutí spíše doporučovalo. Samo hnutí totiž vidělo za únikem těchto židů do vnitrozemí Československa problém, který nebude moci druhá republika zvládnout.

²⁰ Kárný, M.: *Konečné řešení židovské otázky v Čechách a Moravě*. In: Stín šoa nad Evropou, editace Jana Žemličková, (Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002), s. 46-47.

²¹ Povolení k pobytu mohlo být povoleno pouze na určitou část území. Pobyt na některých územích mohl být zakázán.

²² Uprchlíci, nebo také vystěhovalci a přestěhovalci. Používalo se tenkrát více termínů.

²³ Druhá republika a židovští uprchlíci. On-line text dostupné z http://www.holocaust.cz/cz/resources/texts/druha_republika_uprchlici ověřeno k 15

Ztotožnili se tedy s politikou československého státu, jehož povinností bylo postarat se o vyhnance Československé republiky. Češi židé hájili své pozice, pociťovali soudržnost s českým národem a obávali se o jeho osud. Německým židům sice deklarovali lítost nad jejich osudem, ale hmatatelnější činnost nevyvíjeli.²⁴

Když se Emil Hácha stal prezidentem, židovské obavy byly zmírněny. Představoval pro ně pokračovatele T. G. Masaryka.²⁵ Stejně tak jisté chvilkové uklidnění přinesl i ministerský předseda Rudolf Beran, který situaci židů na území českého státu nepovažoval za nepříjemné téma. Naopak „židovskou otázku“ chtěl řešit v přátelském duchu.²⁶ Ovšem antisemitismus získával na síle a začal se dotýkat úplně všech a každý ho musel začít řešit. Ať už to byli židé Češi či židé přistěhovalci. To se ukázalo již velice brzy, po nastolení protektorátu.

²⁴ Soukupová, Blanka.: *Češi židé mezi Mnichovem a 15. březnem 1939*. In: *Židovská menšina za druhé republiky*, s. 84-90.

²⁵ T. G. Masaryk je dodnes vnímán jako ten, který nastolil v první republice příznivé podmínky pro židy. Proto bylo Československo v letech 1918-1920 vnímáno židy jako velmi přátelské místo pro život

²⁶ Soukupová, Blanka.: *Češi židé mezi Mnichovem a 15. březnem 1939*. In: *Židovská menšina za druhé republiky*, s. 84-90.

4 Křišťálová noc v Sudetech

Toto slovní spojení označuje židovský pogrom, který se odehrál v noci z 9. na 10. listopadu 1938 v Německu a v Sudetech.

Pohraničí českých zemí bylo od mnichovské dohody na konci září 1938 okupováno nacistickým Německem, a proto tento pogrom probíhal i zde. V mnoha pohraničních městech hořely synagogy a byly poškozovány židovské obchody, domy a byty.

Rozdíl od dřívějších výbuchů protizidovského násilí a Křišťálovou nocí byl ten, že tato noc byla organizována státem a jejími vykonavateli se stali hlavně příslušníci nacistických organizací: SA, Hitlerjugend, policie a gestapa. Nacistickou propagandou však byla vydávána za spontánní lidovou reakcí na vraždu legačního rady německého velvyslanectví v Paříži Ernsta von Ratha, kterého zastřelil židovský mladík Herschel Grünspan.

Průběh Křišťálové noci v Sudetech byl podobný jako v Říši. Ovšem Sudetští židé byli často napadáni už dříve. Od září 1938 byly hlášeny masové útoky po celém pohraničí. Od Krumlova přes Cheb až k Opavě. Dokonce města, jakým byl Chomutov, či Varnsdorf se již v září roku 1938 pyšně hlásili k tomu, že jejich města jsou „judenrein“ - očištěna od Židů.

Během osudné noci nacisté vypálili přinejmenším 35 synagog (např. synagoga v Liberci, Opavě, Krnově, Falknově nad Ohří, Mariánských Lázních, Mostě aj.) a údaje o fyzických útocích, počtu odvezených do koncentračních táborů či škodách na majetku v pohraničí lze na základě existujících pramenů jen obtížně vyčíslit. Ničení a vypalování se nevyhnulo ani židovským hřbitovům. Pogrom se odehrával jen asi šest týdnů po mnichovské dohodě a jeho průběh byl v pohraničí ještě posílen vlnou nadšení z faktu, že Sudety byly připojeny k nacistickému Německu. Vyloučení Židů ze společnosti v pohraničí podporovala též překotná „arizace“ židovského majetku. Němečtí Židé museli zaplatit kontribuci ve výši jedné miliardy říšských marek a na své náklady opravit všechny škody, které vznikly „v důsledku rozhořčení lidu nad štváním mezinárodního Židovstva proti Německu“.

Obr. 4 Hořící synagoga v Opavě 10. 11. 1938 [33]

Jako na jiných územích připojených k Německu se i v Sudetech nacisté snažili o co nejrychlejší vyhnání židovského obyvatelstva. Byli napadáni, vězněni, či přímo vyváženi za hranice. Právě tam, na hraničních čárách se děly hrůzné scény odmítání pomoci. Na jedné straně utíkající židé, na druhé straně četníci s rozkazem ministerstva vnitra, který zakazoval vpouštění židů, kteří neměli na území republiky domovské právo. Nacisté židy z pohraničí s nadšením vyháněli a Češi se snažili za každou cenu zabránit jejich vstupu. Na více místech musely židovské rodiny, včetně dětí a starých lidí, přebývat v polích v zemi nikoho, mezi hlídkami obou zemí. Odmítání židovských uprchlíků a navíc (bývalých) československých občanů dosud nebylo v českém historickém povědomí téměř vůbec reflektováno. Přitom pohraničníci nejednali svévolně, ale na základě rozkazu z Prahy. Navíc se uzavření hranice pro židy nedatovalo od mnichovské dohody, ale přinejmenším už od počátku roku 1938. Jestliže se velká část židů z pohraničí na území druhé republiky přece jen dostala, bylo to především kvůli různým výjimkám, nedůslednosti, nemožnosti zcela uhlídat hranici a také kvůli nátlaku západních mocností. Část těchto uprchlíků se

ocitla v uprchlických táborech, které byly rozesety po celém území republiky a na jejichž správu vznikl dokonce samostatný úřad – Ústav pro péči o uprchlíky. To je z hlediska politiky státu velká změna, neboť za první republiky stát jakoukoli péči o uprchlíky před nacismem z Německa či Rakouska odmítal. Po Mnichovu se v této situaci ocitli především Češi. Nová instituce se starala o materiální potřeby uprchlíků, o jejich zapojení do pracovního trhu. Starala se i o vystěhování části uprchlíků, hlavně Němců a Židů. V pomnichovském Československu se pak od těchto lidí očekávalo, že se rychle vystěhují do zahraničí. Mnoho z nich potom skončilo v prvních transportech do koncentračních táborů.

4.1 Tisk o Křišťálové noci

V listopadu 1938 český tisk této události věnoval jen velmi malou pozornost, a často dokonce přejímal nádech nacistické propagandy. Vycházely jen krátké články, občas fotografie. Z úředních záznamů se dochovali buď ty o vypalování synagog, nebo o průběhu tzv. křišťálové noci či o odstraňování škod, něco o tom, co se dělo s bývalými synagogami, o jejich arizaci. Úředních zápisů o tomto pogromu je u nás o mnoho méně, než v Německu a liší se místo od místa.^{27,28}

5 Konec Druhé republiky

Počátku roku 1939 bylo zřejmé, že pomnichovská zahraniční politika Československa se dostala do slepé uličky. Beranovy snahy o zachování intenzivních vztahů se západními demokratiemi ztroskotaly. Navíc život v okleštěné republice se vyvíjel velmi neutěšeně. Ke špatnému chodu republiky přispěli i uprchlíci z odstoupeného pohraničí, rostoucí nezaměstnanost, sociální nejistota, zásobovací potíže i politická labilita a anarchie. Velice se to projevilo i při tzv. vídeňské arbitráži z 2. listopadu, kdy Maďarsko získalo značnou část slovenského území. Neustále se hledali viníci mnichovské katastrofy, takže představitelé „Hradu“ byli terčem nechutných tiskových kampaní.

Česko-Slovensko bylo pod nátlakem jak ze strany fašistického Německa, tak ze strany Maďarska. Veškerá československo-německá jednání vyústila v závěrech v nacistické odmítnutí pravicového konzervativního modelu autoritativní demokracie. A veškerá jednání vedla k novému ultimátu pro Beranovu vládu. Nacisté nechtěli čs. zahraniční politice nechat svébytný manévrovací prostor. Nelíbila se jim Beranova vnitřní

²⁷ O tomto tématu existuje studie od Jörga Osterloha a bakalářská práce od Jany Vildové.

²⁸ Citováno z http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2008/11/rozhovor_frankl_kn_rozhovor_s_mgr_michal_frank_phd

politika, která se jim jevila příliš tolerantní vůči „benešovským“ demokratům a židům. Došlo tedy k tomu, že v lednovém diktátu si vymohli závazek na privilegované postavení německých menšin v Česko-Slovensku.²⁹ Tyto ústupky měly takovou podobu: byla povolena NSDAP, na německých školách byly zavedeny norimberské zákony.

16. února SNJ schválilo svůj nový podrobný program, jejímž vypracováním byl pověřen fašistický ideolog Jan Scheinost. Tento program ovšem nevstoupil v platnost, jelikož Česko-Slovensko zaniklo. Konzervativní model autoritativní demokracie byl nahrazen již programem totalitního fašistického typu a SNJ se v něm označila za výhradní nositelku mocenské vůle národa. Nový program hlásal rasové pojetí národa a antisemitismus: „Židy pokládati za národ zvláštní, ať užívají kteréhokoli jazyka. Jejich právní postavení bude upraveno zákonem... Nemohou míti účast na státní a veřejné správě a bud'ěž zbaveni všeho vlivu na duševní a fyzickou kulturu národa'’. Program projevil pochopení pro snahu integrálních katolíků o rekatolizaci státu. Bezvěrce a ateistické spolky postavil mimo zákon.³⁰ Toto vše podpořily i fašistické skupiny, které vystoupily proti Beranově vládě. Byla to především Vlajka – Mafie nového Československa, Akce národní obrody a opoziční skupiny Národní obce fašistické.

5.1 Situace na Slovensku

Velice závažné byly i separatistické tendence na Slovensku, které sílily. Jejich nositeli byli V. Tuka, F. Ďurčanský³¹ a K. Murgaš. O těchto tendencích jednala i Beranova vláda, která se rozhodla zakročit mocí a vojenskou silou. Prezident Hácha sesadil dr. J. Tisa a dne 1. března bylo na Slovensku vyhlášeno stanné právo. Novým předsedou vlády se stal K. Sidor a Ďurčanský utekl do Vídně. Sesazený Tiso byl pozván do Berlína, kde byl postaven před nebezpečí maďarské anexe a Hitler vyžadoval vyhlášení slovenského státu. 14. března je tedy rozhodnuto o osamostatnění Slovenska.

²⁹ Rataj, J.: *O autoritativní národní stát*, vydavatelství Karolinum, Praha 1: 1997, s. 218-219.

³⁰ Hájek, M.: *Od Mnichova k 15. Březnu*, Státní nakladatelství politické literatury, Praha: 1959, s. 135.

³¹ Významný představitel Hlinkovy slovenské lidové strany. V letech 1938 – 1939 byl ministrem spravedlnosti, zahraničí i sociální péče a v 1939-1940 byl ministrem zahraničí i ministrem vnitra Slovenského státu.

5.2 Situace v Čechách

Na začátku března roku 1939 kolovaly plány fašistických skupin na převzetí moci. Druhá republika se stává obrazem rozkladu a paralýzy české politické scény. Dochází k tomu, že konzervativní pravice nedokáže obhájit čs. státní zájmy a především nedokáže čelit okupaci a tím zabránit státnímu rozpadu. Ministři Jan Syrový a František Chvalkovský nevěřili zprávě o hrozící německé agresi.³² První postup německých vojsk si vláda vysvětlovala jako nutnost při pacifikaci Slovenska. Nevykládala si to jako okupaci státu. Varování francouzské rozvědky a varování i československých zpravodajců ukazovaly, že německý zásah v ČSR je téměř jistý, a že účastníci Mnichovské dohody – Velká Británie, Francie a Itálie proti tomu nic nepodniknou. 200 000 německých vojáků bylo již 14. března na hranicích Čech a Moravy.³³

³² Moravec, F.: Špión, jemuž nevěřili. 3. vyd. Praha: Academia, 1990, s. 216-217, s. 219.

³³ Pasák, T.: *Pod ochranou říše*, vydavatelství Práh, Praha 8: 1998, s. 15-16.

6 Vznik protektorátu Čechy a Morava

Po zprávách o Tisově iniciativě v Berlíně se E. Hácha rozhodl pro okamžitý odjezd do Berlína za Hitlerem. Nevylučoval, že české země získají alespoň nějakou samostatnost, jako Slovensko. Ovšem o jejich osudu již bylo dávno rozhodnuto. V Berlíně byl Hácha seznámen s Německým úmyslem – o obsazení českých zemí a podepisuje

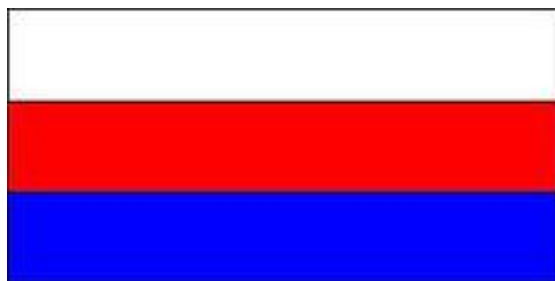

Obr. 5 Velký státní znak Protektorátu [34]

prohlášení i jménem vlády, že československá armáda nebude klást odpor (pod nátlakem – bylo mu vyhrožováno bombardováním Prahy).

Obsazování Čech a Moravy začalo již 14. března večer. U českého a židovského obyvatelstva to vyvolalo šok. Hned první den byla uvedena do praxe celá řada opatření směřujících k odzbrojení armády a pod přímým nacistickým dohledem se nově utvářela kolaborantská a aktivistická protektorantská reprezentace. Již 16. března byl vyhlášen statut protektorátu Čechy a Morava.

Mnoho proněmecky naladěných politiků (z druhé republiky) bylo nacisty vystaveno perzekuci. Čeští fašisté byli vytlačeni na okraj politického života protektorátu, někteří byli uvězněni a jiní dokonce popraveni.³⁴

Obr. 6 Protektorátní státní vlajka[34]

Hlavou vzniklého protektorátu a zástupcem říšských zájmů se stal říšský protektor. Ten podléhal Hitlerovi a jeho pravomoc byla neomezená. Stanoveno bylo, že protektorát má vlastní vládu a prezidenta, ale vše bylo závislé na vůli říšského protektora. NSDAP mohla neomezeně zasahovat do činnosti státních úřadů. Gestapu byla zajištěna pravomoc dohledu nad všemi protektorátními a říšskými úřady. V několika málo dnech se zmocnilo kontroly nad českou policií. Říšským protektorem se stal Konstantin von Neurath a předsedou protektorátní vlády se stal Alois Eliáš.

³⁴ Rataj, J.: *O autoritativní národní stát*, vydavatelství Karolinum, Praha 1: 1997, s. 226.

6.1 Národní souručenství

Tato politická strana byla vyhlášena 6. dubna 1939, a jelikož byly zakázány všechny levicové i pravicové organizace, tak se jedná se o jedinou povolenou politickou stranou, která v protektorátu byla. Její vznik znamenal definitivní konec parlamentní demokracie. Jejími členy mohli být pouze muži (vstoupilo do ní 99 % protektorátních obyvatel). Židům bylo pochopitelně

Obr. 7 Odznak Národního souručenství [35]

členství zakázáno. Ovšem ze zprávy komunistického funkcionáře Bedřicha Reicina, která byla adresovaná moskevskému vedení KSČ víme, že perzekvovaní občané (Židé i komunisté) dostávali z fondů Národního souručenství peněžitou podporu a potravinové lístky.³⁵

Oficiálně měla být tato strana jakýmsi nástrojem spolupráce s Němci, ale podařilo se v něm vytvořit i základnu pro různé formy obrany české autonomie. Ovšem i v této organizaci se postupně začala vytvářet linie, která spolupracovala s Třetí říší a podporovala ji.³⁶

6.2 Židé v protektorátu

Při vzniku protektorátu žilo na tomto území přes 120 000 Židů. Pouze 30 000 se podařilo a emigrovat a drtivá většina zbytku byla deportována. Přesný počet českých židovských obětí z holocaustu není přesně znám, ale uvádí se, že minimálně že jich bylo 80 000.³⁷

Nacistická okupace českých zemí byla dobou ukrutenství, bolesti a utrpení. Bylo jasné, že antisemitismus, který se již projevoval v druhé republice, se pod německou nadvládou bude stupňovat. Samotné židovské obyvatelstvo přijalo zábor českých zemí zděšeně. Vedení židovské náboženské obce v Praze organizovalo pro budoucí emigranty kurzy zemědělských odborů i kurzy cizích jazyků.³⁸

³⁵ Pasák, T.: *Pod ochranou říše*, vydavatelství Práh, Praha 8: 1998, s. 59.

³⁶ Dostupné z <http://kvhmz.webnode.cz/narodni-sourucenstvi>

³⁷ Kárný, M.: *Konečné řešení: Genocida českých Židů v německé protektorátní republice*, Academia, Praha: 1991, s. 110.

³⁸ Rothkirchenová, L.: *Na křižovatce kultur: Historie československých židů*, Praha 2: Mladá fronta, 1992, s. 151.

Již 17. března 1939 přijala Beranová vláda první protižidovská opatření. Byl zakázán výkon lékařské praxe lékařům neárijského původu a 20. března téhož roku vydal Henlein nařízení, které zakazovalo dosazování komisařů anebo správců do židovských podniků. Bylo zakázáno kupovat nebo darovat podniky, které jsou zcela nebo i jen částečně v židovském vlastnictví. Veškerý zabrání židovského majetku bylo ku prospěchu okupační moci.³⁹ Je jasné, že zavedení všech protižidovských zákonů a následovný arizační proces židovské obyvatelstvo ochudil. Týdeník Židovské obce i přes cenzuru gestapem apeloval na svoje čtenáře, aby emigrovali.

Obr. 8 Synagoga v Třeboní pomalovaná hákovým křížem a karikaturou oběšeného Žida [36]

Hitler sice prohlásil, že židovskou otázku si má Protektorát vyřešit sám, ale říšský protektor, Konstantin von Neurath, Eliášovy návrhy protižidovských opatření neschválil. Obával se, že by jejich schválením posílil pozici české vlády. Dochází tedy k tomu, že 21. Června vydává Neurath svá vlastní nařízení, založené na principech norimberských zákonů. Jelikož zpočátku nacisté prosazovali židovskou emigraci do zahraničí, tak ve stejný den byla zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalce. Ten, kdo si vybral možnost útěku do zahraničí, musel nechat říši veškerý svůj majetek a zaplatit vysoké poplatky. Proces vyřizování žádostí o vydání či prodloužení pasu byl velice krátký. Bylo nutné se

³⁹ Pasák, T.: *Pod ochranou říše*, Práh, Praha 8: 1998, s. 123-124.

zbavit, co nejrychleji všech židů z okupovaného území.⁴⁰ Časem vznikají v emigraci problémy, jelikož mnoho států přestalo židy přijímat.

6.2.1 Ústředna pro židovské vystěhovalectví

Jednalo se o soubor nacistických institucí, které byly v Praze založeny 21. července 1939. Jejím zakladatelem byl Adolf Eichmann a jejím hlavním cílem bylo vystěhování Židů. Později tato instituce byla přejmenována na Ústřední úřad pro uspořádání židovské otázky v Čechách a na Moravě. Tato Ústředna se ve svých počátcích zabývala emigrací židů, později, po přejmenování, nutila pražskou židovskou obec ke spolupráci, a pak ji pověřovala realizací nacistických nařízení.

6.2.2 Nařízení říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939

Hlavním cílem okupantů bylo tedy zakázat židům disponovat s majetkem. Toho bylo dosaženo 29. března 1939 pomocí nařízení šéfa civilní správy.⁴¹ Všechna zásadní rozhodnutí v židovských otázkách a především v otázce arizace si vyhradil říšský protektor Konstantin von Neurath. Ten 21. června 1939 vydává nařízení o židovském majetku. Tímto nařízením rozšířil monopol okupačních orgánů při rozhodování o židovském majetku. Neurath se snažil přimět ministerského předsedu Eliáše k vydání příslušných opatření, ten však zásadně odmítl protižidovské norimberské zákony na území protektorátu realizovat.⁴²

V tomto nařízení se poprvé objevuje i rasová kritéria norimberských zákonů a je zde definovaný pojem žid a židovský podnik.⁴³ Dále se tu objevuje nařízení, které židům a židovským podnikům (podnik se považuje za židovský, je-li jeho majitel žid) přikazuje přihlásit veškerý zemědělské nebo lesní pozemky, které jsou v jejich vlastnictví nebo pouze spoluvlastnictví. Tak museli učinit do konce července 1939. Museli také nahlásit předměty ze zlata, platiny, stříbra a všech drahých kamenů. Zástava těchto předmětů jim byla zakázána. To samé platilo pro drahocenné a umělecké předměty.

⁴⁰ Černý, Bohumil: *Emigrace Židů z Českých zemí v letech 1938-1941*. In: *Terezínské studie a dokumenty 1997*, editace Miroslav Kárný, Margita Kárná, (Praha: Nadace Terezínská iniciativa, 1997), s. 68-69.

⁴¹ Tauchen, J.: *Diskriminace Židů v pracovním právu v Protektorátu Čechy a Morava*. In: *Cofola 2010: The Conference Proceedings*. Brno: MU Právnická fakulta 2010. On-line text http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/slabi/Tauchen_Jaromir__160_4_.pdf

⁴² Sobota., E.: *Co to byl protektorát*, vydal Kvasnička a Hampl, Praha: 1946, str. 152.

⁴³ Hoffmannová, A.: *Židovská omezení v protektorátu Čechy a Morava*, seminární práce do kurzu *Autoritativní režimy v Evropě mezi světovými válkami*. Brno: 2010.

V následujících měsících bylo k tomuto zákonu vydáno 9 nařízení, které jednotlivé body zákona rozváděla. Příkladem nám může být 3 prováděcí výnos. Ten umožňoval prodej cenností. Avšak tento prodej se mohl uskutečnit pouze za podmínky, že se cennosti prodají jen jedné společnosti – obchodní společnosti Hadega.⁴⁴

Židovskou otázkou se zabývalo i Národní souručenství. To připravovalo vlastní návrh řešení židovské otázky. Chtělo je vzít pod svou ochranu a zabránit alespoň jejich totálnímu vyhlazení.

Obr. 9 Sklad arizovaných předmětů v karlínské synagoze[37]

6.3 Komparace vývoje rasově motivovaných perzekučních opatření v Protektorátu a na Slovensku

Rozpad Československa na Slovenský stát a protektorát Čechy a Morava předznamenal z jednoho úhlu pohledu rozdílný vývoj perzekučních opatření v obou zemích. Slovensko, jakožto satelit Německa a stát, jehož hlavní představitelé byli pod vlivem nacistického Německa, prosazovalo ideu národního socialismu. Na druhé straně Čechy a Morava byly – na rozdíl od Slovenska – okupovaným územím. Tento fakt je velice důležitý pro pochopení vývoje jednotlivých území. Vývoj perzekučních opatření vychází tedy z rozdílné pozice prosazování těchto protižidovských nařízeních. Zatímco slovenská židovská perzekuce vycházela z nejvyšších vládních postů, v Protektorátu byla protižidovská politika, a s ní souvisejícími předpisy, iniciovány i říšskými zástupci.

⁴⁴ InSTITUTE Hadega byla založena 26. 1. 1940 a měla výlučné právo vykupovat cennosti židovského majetku. Dozor nad její činností vykonávalo hospodářské oddělení Úřadu říšského protektora. Výkupní ceny byly stanoveny velice nízko a nebylo vypláceno přímo majitelům, ale vše jim bylo posíláno na jejich účty. Ty však byly již od roku 1940 prohlášeny za vázané.)

I když vycházela protižidovská nařízení v Protektorátu a na Slovensku z rozdílných míst, hlavní dikci udávalo samozřejmě nacistické Německo. Proto se při komparaci perzekučních opatření setkáme s tím, že všechna omezení byla v obou zemích vydávána v téměř totožný čas.

Jasně vymezení pojmu „žid“ se v obou zemích objevuje na jaře 1939. V Protektorátu byla tato definice dne 21. června 1939 spojena s nařízením o židovském majetku. Otázka židovského majetku, respektive židovských podniků byla na Slovensku uzákoněna až 30. listopadu 1940. Židovský majetek a jeho arizace představovala pro slovenskou vládu ekonomický zisk, později se však ukázalo, že tato kalkulace nebyla správná a po určité době se zjistilo, že Slovensku přinesla spíše ekonomickou ztrátu. Na Slovensku se určení kdo je žid objevuje o dva měsíce dříve, dne 18. dubna a je vydána spolu s omezením počtu židů v některých svobodných podnicích.

Postavení židů ve svobodném povolání, jako například výkonu advokátní praxe, se v Protektorátu věnuje vládní nařízení z 4. července 1939. Na Slovensku bylo postavení židovských advokátů řešeno právě už ve vládním nařízení z 18. dubna a podrobněji specifikováno v židovském kodexu z 9. září 1941. Ten v 270 paragrafech ustanovil právní postavení židů, díky kterému v podstatě ztratili občanská práva. Protektorát žádný židovský kodex nevydal, ale měl mnohá jednotlivá omezení, z nichž se nejvíce židovskému kodexu podobá nařízení ze 4. července 1939, které však bylo zveřejněno až 24. dubna 1940 kvůli strachu z ekonomických dopadů vyřazení židů na protektorátní hospodářství.

Například vykonávání lékařské praxe bylo omezeno v Protektorátu už v roce 1939, zatímco na Slovensku se tato perzekuce objevuje právě až v židovském kodexu. Obecně se dá říct, že nejtvrďší postup směrem ke slovenskému židovskému obyvatelstvu přišel po jednání v Salzburku, kdy nacisté podpořili stoupence radikální linie,⁴⁵ což odpovídá i době vydání židovského kodexu a následně deportacím. V Protektorátu přišlo přitvrzení postoje k židům po nástupu Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora v září 1941.

Jedním z pokusů, jak se vyhnout perzekuování a deportacím byla v obou zemích možnost křtu. Tento fakt lze nalézt např. ve slovenském nařízení z 15. května 1942. Osoby,

⁴⁵ V. Tuka a A. Mach patřící k radikálům chtěli jasné řešení židovské otázky. Vadilo jim silné postavení židů.

které byly do 14. března 1939 pokřtěny, nepodléhaly nutnosti vystěhování.⁴⁶ V dobovém československém tisku lze však vůči křtům židů nalézt výhrady. Jedním z příkladů je i článek v Lidových listech z 12. října 1938:

„Zbývá problém německy nebo jinak hovořících a cítících židů, kteří jsou u nás stejně jako jinde ve zlých dobách, ochotni bez přebudování svého smýšlení zaměnit svou národnost za pouhé náboženské vyznání, aby zachránili kůži. Ti českoslovenští židé, kteří se jakýkoliv důvodů za dvacet let republiky nenaučili česky nebo slovensky, nemohou dosti dobře očekávat, že jim bude i napříště měřeno stejně, jako v dobách nedávno minulých.“⁴⁷

⁴⁶ Ústavný zákon zo dňa. 15. mája 1942 o vyst'ahovaní Židov, dostupné na <http://www.upn.gov.sk/obdobie-1939-1945/dokumenty-1939-1945>.

⁴⁷ Miloš Krejza: *Udělejme si pořádek!* Lidové listy, 12. října 1938, č. 192, str. 3.

7 Závěr

Židovská otázka a její problematika je obecně známým tématem. Proto mou snahou bylo vyhledat informace, které nám vysvětlují projevy antisemitismu v českých zemích za druhé republiky. Snažila jsem se najít příčiny a důvody útoků na obyvatele židovského vyznání, vyjádřit jejich postavení ve společnosti a o zpřehlednění a shrnutí podmínek, ve kterých museli žít. Zabývala jsem se jak perzekučními opatřeními, tak i nucenou emigrací a útoky, které byly na židech spáchány.

Podepsání Mnichovské dohody roku 1938 znamenalo velkou změnu uvnitř dosavadního parlamentně demokratického režimu, který do té doby v českých zemích byl. Česká veřejnost a především ta židovská tím utrpěla obrovský šok a zklamání. Postup západních mocností zvrátil důvěru danou v demokracii a místo jistoty spojení nastoupila realita osamocení. Republika se potýkala s obrovskými hospodářskými a sociálními projevy. To vše vedlo k oživení českého antisemitismu. Hledal se viník, který způsobil pád první republiky a tím i pád demokratických hodnot. Nejprve se projevovala nenávisť vůči židům uprchlých z Německa a ze Sudet. Později se útočilo na všechny židy, kteří odpovídali definici Žida podle norimberských zákonů.

Židé začínali být vyloučeni z politického života, podnikání a začalo se vydávat mnoho perzekučních opatření. V majetku, který židé vlastnili, byla vidět bohatá kořist. Všechna protižidovská opatření, která byla proti židům připravována, však nemohla být v tak krátkém čase, který byl druhé republice vyměřen, plně zrealizována. V protektorátu Čechy a Morava ale antisemitismus prudce stoupl a hned od začátku nacistické okupace byli židé systematicky vyřazováni z hospodářského i společenského života.

Ve své práci jsem se snažila poukázat i na to, že i národ, ve kterém židé žili po generaci klidným životem, soucítili s ním a bojovali za jeho budoucnost, se může stát národem, který se z přátelského prostředí stane nevhodným až nebezpečným místem pro život. Stane se místem, kde jsou zaváděna tvrdá perzekuční opatření a místem, kde už pro dané etnikum není možná jeho existence. Myslím, že je více než důležité si neustále připomínat, jak snadné je vytvořit demagogii a jak těžké je proti ní bojovat.

8 Summary

Anti-Semitism as a manifestation of hatred against Jews has accompanied our history since the ancient times. The occupation of the Czech lands by Nazi troops in March 1939 as well as the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia belong undoubtedly to the most difficult periods in modern Jewish history. In this period the Jewish population experienced the most suffering and losses in its long history.

One of the most important milestones for Jews in the Czech lands was the signing of the Munich Agreement and the subsequent takeover of the Sudetenland. In these parts of the country, the Jewish population was persecuted, there was a lot of violence and people were forced to leave their homes. After the Munich Agreement more than 120,000 Czechs and about 17,000 Jews fled to the Czech inland.

Another important point of this period was the so-called Kristallnacht. Even the occupied border did not avoid it. In many cities, synagogues were burned and Jewish shops and apartments were destroyed. Many Jews of the Sudetenland were sent to concentration camps. This precipitated the flow of Jewish refugees in the Czech inland. The German authorities forcibly exported those who did not want to leave voluntarily to the newly created border zone with Czechoslovakia.

Over time, Jews began to be restricted in their profession and they were dismissed from the civil service. Their properties were confiscated and this meant rich war booty. Free transfer of property of emigrants abroad was also restricted. After the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia the protectorate government was interested in transferring these properties into the Czech lands.

The restriction of the rights and freedoms of Jews was not long to come after the establishment of the Protectorate. Anti-Semitism of the Second Republic after the occupation immediately grew into practical anti-Jewish policy. The model for it was the cruel mistreatment of Jews in Germany.

9 Seznam použité literatury

Odborná literatura:

- [1] MATES, Pavel. *Mezi Mnichovem a Berlínem: Státoprávní problémy druhé republiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0440-1.
- [2] NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka*. 1. vyd. Praha: Chvojtkovo, 2001. ISBN 80-86183-24-6.
- [3] NAKONEČNÝ, Milan. *Český fašismus*. 1. vyd. Příbram: Vodnář, 2006. ISBN 80-56226-73-5.
- [4] PASÁK, Tomáš. *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*. 1. vyd. Praha: Práh, 1999. ISBN 80-7252-017-2.
- [5] GILBERT, Martin. *Křišťálová noc: Předehra záhuby*. 1. vyd. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-028-3.
- [6] RATAJ, Jan. *O autoritativní národní stát*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-516-7.
- [7] PASÁK, Tomáš. *Pod ochranou říše*. 1. vyd. Praha: Práh, 1998. ISBN 80-85809-88-5.
- [8] BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT. *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2012. ISBN 978-80-7363-266-3.
- [9] MATOUŠEK, Karel. *Hospodářský zeměpis druhé republiky*. 1. vyd. Praha: Nákladem Česko-slovenské grafické, 1939.
- [10] MORAVEC, František. *Špión, jemuž nevěřili*. 3. vyd. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-1006-8.
- [11] KÁRNÝ, Miroslav. *Konečné řešení: Genocida českých Židů v německé protektorátní republice*. 1. vyd. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0389-4.
- [12] BONDYOVÁ, Ruth, Viktor FISCHL, David FLUSSER, Hillel KIEVAL, Arno PAŘÍK a Livie ROTHKIRCHENOVÁ. *Na křižovatce kultur: Historie československých Židů*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0305-1.
- [13] JAN, Gebhart. *Rok zkoušek a zklamání: Československo od jara 1938 do jara 1939*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25827-1.
- [14] KÁRNÝ, Miroslav. *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*. 1. vyd. Praha: TEPS, 1991. ISBN 80-04-25827-1.

Prameny

- [15] Ideový řád Mladé národní jednoty, in *Z druhé republiky*, II., Praha 1993, s. 377.
- [16] Kárný, M.: *Konečné řešení židovské otázky v Čechách a Moravě*. In: *Stín šoa nad Evropou*, editace Jana Žemličková, (Praha: Židovské muzeum v Praze, 2002), s. 46-47.

- [17] Soukupová, Blanka.: *Češi židé mezi Mnichovem a 15.březnem 1939*. In: *Židovská menšina za druhé republiky*, s. 84-90.
- [18] Černý, Bohumil: *Emigrace Židů z Českých zemí v letech 1938-1941*. In: *Terezínské studie a dokumenty 1997*, editace Miroslav Kárný, Margita Kárná, (Praha: Nadace Terezínská iniciativa, 1997), s. 68-69.
- [19] Hoffmannová, Alena.: *Židovská omezení v protektorátu Čechy a Morava*, seminární práce do kurzu Autoritativní režimy v Evropě mezi světovými válkami. Brno: 2010.
- [20] Miloš Krejza: *Udělejme si pořádek!* Lidové listy, 12. října 1938, č. 192, str. 3

Internetové odkazy:

- [21] http://www.holocaust.cz/cz/resources/texts/druha_republika_uprchlici
- [22] http://www.holocaust.cz/cz2/resources/ros_chodes/2008/11/rozhovor_frankl_kn
- [23] <http://www.kvhmz.webnode.cz/narodni-sourucenstvi>
- [24] http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/slabi/Tauchen_Jaromir__160_4_.pdf
- [25] <http://www.upn.gov.sk/obdobie-1939-1945/dokumenty-1939-1945>
- [26] <http://www.terezinstudies.cz/cz2/main>
- [27] <http://www.cs-magazin.com/index.php?a=a2008121017>
- [28] <http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/687-strana-narodni-jednoty-ve-druhe-republice-1938-1939.html>
- [29] <http://holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/property/property>
- [30] <http://www.k-report.net/ukazobrazek.php?soubor=187168.jpg&httpref=/>
- [31] <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1939-1945-protektorat-cechy-a-morava/rudolf-beran/rudolf-beran-45270/>
- [32] http://www.u-norka.cz/?page_id=1200
- [33] <http://www.holocaust.cz/cz/document/DOCUMENT.ITI.31622>
- [34] <http://historie-ceskoslovensko.webnode.cz/ceskoslovenska-historie/protektorat-cechy-a-morava-slovensky-stat/>
- [35] http://www.u-norka.cz/?page_id=1200
- [36] <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/prot>
- [37] <http://www.holocaust.cz/cz/history/jew/czech/communities>
- [38] <http://www.komenskeho66.cz/materialy/dejepis/92.html>
- [39] <http://www.zidovskedejiny.cz/cz2/victims/document/43855>

10 Seznam obrázků

Obr. 1 Mapa Sudet s určením podílu německého obyvatelstva dle jednotlivých okresů [30].....	8
Obr. 2 Rudolf Beran [31].....	10
Obr. 3 Členský průkaz Strany národní jednoty pro rok 1939 [32].....	11
Obr. 4 Hořící synagoga v Opavě 10. 11. 1938 [33]	23
Obr. 5 Velký státní znak Protektorátu [34].....	27
Obr. 6 Protektorátní státní vlajka[34].....	27
Obr. 7 Odznak Národního souručenství [35].....	28
Obr. 8 Synagoga v Třeboni pomalovaná hákovým křížem a karikaturou oběšeného Žida [36].....	29
Obr. 9 Sklad arizovaných předmětů v karlínské synagoze[37].....	31

11 Seznam příloh

Příloha č. 1: Vyhláška o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, 1939 [38].....	I
Příloha č. 2 : Vyhláška o přechodném ubytování židů v obvodu Velké Prahy ze dne 14. srpna 1939 [39].....	II

Aufruf an die Bevölkerung!

Auf Befehl des Führers und Obersten Befehlshabers der Deutschen Wehrmacht habe ich im Lande Böhmen mit dem heutigen Tage die vollziehende Gewalt übernommen.

Hauptquartier Prag, den 15. März 1939.

Der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe 3

Blaskowitz

General der Infanterie.

Rozkas pro Obyvatele!

Na rozkas Votze a neivršihó Prezidenta německe Armady převzal sem v zemi česke s nešnim dnem celou moc.

Hlavni-Quartier Praha, dne 15. Brézna 1939

Vrečni Komandant Armadni-Odil 3

Blaskowitz

General Pěchotiv

Příloha č. 2 : Vyhláška o přechodném ubytování židů v obvodu Velké Prahy ze dne 14. srpna 1939 [39]

Č. j. 21.164 pres.

Vyhláška.

S poukazem na zdejší vyhlášku ze dne 14. srpna 1939 číslo jedn. 19.334 pres. ohledně styku mezi obyvatelstvem nežidovským a židovským nařizuje policejní ředitelství v Praze

o přechodném ubytování židů v obvodu Velké Prahy

na základě článku 2 a 3 zákona o organizaci politické správy ze dne 14. července 1927 č. 125 Sb. toto:

Pro přechodné ubytování židů vyhrazují se ve Velké Praze pouze tyto ubytovací podniky:

1. ubytovací podnik „Fišer“ v Praze II., Petráská ulice č. 3a,
2. ubytovací podnik „Star“ v Praze II., Sedmihradská ul. č. 6.

Současně zakazuje se přístup židům do všech ostatních ubytovacích podniků ve Velké Praze, určených pro přechodné ubytování, zejména do takových, které jsou navštěvovány cizinci.

Majitelům resp. odpovědným zástupcům ubytovacích podniků, do nichž přístup židům není dovolen, se ukládá, aby ihned opatřili podnik na význačném místě zevně a uvnitř příslušnými vývěskami německo-českými.

Nedbání zákazu příp. nařízení daného touto vyhláškou trestá se podle ustanovení článku 3 odst. 1 citovaného zákona trestem na penězích od 10 K do 5.000 K nebo trestem na svobodě od 12 hodin do 14 dnů.

Policejní ředitelství v Praze

dne 10. září 1940.

Policejní prezident:
CHARVÁT v. r.